

компетентнісний підхід пропонує розвивати вміння «висловлювати свої судження та давати оцінку, виявляти інтерес та власну творчість щодо спектаклю» [7, 17]. Відтак, формування змісту художньо-естетичної освіти школярів повинно супроводжуватися обговоренням у колі педагогічної громадськості та виробленням таких компетентностей, які підвищать якість художньо-естетичної освіти кожної молодої людини і тим самим забезпечать комплекс знань, вмінь, а також сприятимуть розвиткові ціннісного ставлення до будь-якої діяльності.

Література

1. *Савченко О.* Теоретичні підходи до визначення якості шкільної освіти // *Шлях освіти*. – 2006. - № 4. – С. 2-6.
2. *Хусайн Мір Асгар.* Комплексний підхід до планування якісної освіти для всіх // *Якісна освіта в багатоетнічному суспільстві: Матеріали регіонального семінару*. – К.: Сфера, 2004. – 136 с.
3. *Кремень В.Г.* Інноваційність і освіта // *Моделі розвитку сучасної української школи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 11-13 жовтня 2006 р., Черкаси – Сахнівка*. – К., СПД Богданова А.М., 2007. – С. 9-14.
4. *Щолокова О.* Художнє мислення в умовах педагогічної діяльності вчителя мистецтва // *Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць / Ред. колегія О.П.Щолокова та ін.* – К.: НПУ, 2004 р. – Вип. 5. – С. 35-39.
5. *Падалка Г.М.* Пріоритетні напрями розвитку сучасної мистецької освіти // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. серія 14. теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. Вип. 1 (6)*. – К.: НПУ, 2004. – С. 15-20.
6. *Усик Г.* Розробка інноваційної системи естетичного виховання в умовах сільського регіону // *Директор школи, ліцею, гімназії*. – 2007. - № 1-2. – С. 33-35.
7. *Овчарук О.* Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // *Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики*. – К.: «К.І.С.», 2003. – 296 с.

УДК 37.0 : 7.01 + 130.122 (477)

Шрамко О.І

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА І ДУХОВНЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

У статті проблеми мистецької освіти розглядаються в контексті духовного відродження України. Її своєрідність на сучасному етапі обґрунтовується з позицій художнього універсалізму і творчого саморозвитку.

Ключові слова: духовне відродження України, духовність, мистецтво, мистецька освіта.

В контексті невтішних реалій сучасного життя України проблема духовного відродження постає найактуальнішою проблемою вітчизняної гуманістики. Омріяне віками духовне оновлення українського суспільства і сьогодні залишається приманливою, але вельми химерною метою розвитку нації. „Розбуджена окраденою” (Л. Костенко), Україна потерпає від надзвичайної хаотичності, невизначеності та неузгодженості, якими відзначається сучасний стан буття духу України і це аж ніяк не сприяє повноцінному розгортанню процесу духовного відродження. Проте вже зараз у цьому хаосі можна віднайти ті паростки культурного майбуття, які здатні перетворитися на могутні джерела духовного відродження.

Одне з головних місць належить тут мистецтву і мистецькій освіті, адже мистецтво, як специфічне відображення дійсності, завжди було й залишається найяскравішим виразником характерних особливостей як зовнішнього вияву життя нації, так і його внутрішнього – духовного змісту.

Отже, не дивно, що проблема духовного відродження України та ролі мистецтва у цьому процесі хвилює сьогодні всіх небайдужих представників вітчизняної культури – науковців, митців, громадських діячів, політиків тощо і досить чітко окреслюється як у теоретичних наукових напрацюваннях, так і в суспільно-громадській думці. На терені української гуманістики це дослідження Іванова В. П., Забужко О. С., Канарського А. С., Лисого І. Я., Личковах В., Мазепи В. І., Малахова В. А., Мойсеєва І. К., Наконечної О. П., Новикової Л. І., Орлової Т. І., Поповича М. В., Шинкарука В. І., Шудрі Є. П., Шульгіної В. Д., Шульги Р. П. та ін.

Особливого значення для осмислення означеної проблеми набувають сьогодні напрацювання в галузі вітчизняного мистецтвознавства та мистецької педагогіки (Баканурський А. Г., Масол Л. М., Ничкало С. А., Падалка Г. М., Рейзенкінд Т. Й., Рудницька О. П., Семашко О. М., Щолокова О. П. та

ін.). Зацікавленість різними аспектами зазначеної проблеми демонструють міжнародні, всеукраїнські, регіональні науково-практичні конференції, що проводяться в Україні: «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ); «Духовність українства» (Житомир); «Актуальні проблеми духовності», «Політичний, соціально-економічний та культурний розвиток України в роки незалежності», «Мистецько-педагогічна освіта (теорія, методи, технології) - 2006» (Кривий Ріг); «Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України» (Запоріжжя); «Актуальні проблеми розвитку спеціальностей мистецтва в контексті Болонського процесу» (Херсон); «Модернізація мистецької освіти у контексті євроінтеграції», «Трансформації музичної освіти і культури в Україні» (Одеса) тощо.

Аналіз представлених теоретичних доробок говорить про суттєві досягнення у вітчизняному осмисленні проблеми духовного відродження України та ролі мистецтва у цьому процесі, в намаганні висвітлити її сутнісні характеристики та охопити різні грані. Проте, існують і певні пробіли, що стосуються деяких важливих аспектів окресленої проблеми. Серед них - осмислення та обґрунтування ролі мистецької освіти у процесі духовного відродження України, що й стало *основною метою* даної статті.

Звернення до мистецтва як рушійної сили духовного відродження, а також його усвідомлення як самосвідомості культури (особливо активно такий підхід до осмислення мистецтва розробляється постмодернізмом), є прерогативою сьогодення.

Це пов'язано, насамперед, з тим, що основною функцією мистецтва в культурі є генерація, узагальнення та відтворення духовного досвіду людини і людства. «Саме мистецтво є найінтенсивнішим засобом освоєння тезаурусу цінностей і смислів людського буття, забезпечуючи при цьому їхню конкретно-наочну репрезентацію і безпосереднє переживання сучасною людиною. Мистецтво визначає «міру небайдужості» (А. С. Канарський) до світу універсальних цінностей і смислів, а, отже, робить культурний досвід людства частиною внутрішнього досвіду сучасної людини» [2, 54].

У процесі національної розбудови України усвідомлення тієї ролі, яку відіграє мистецтво у процесі духовного відродження, набуває особливого значення, адже художня діяльність завжди була невід'ємною частиною духовного самотворення українського народу, в ній узагальнюється досвід нації, втілюються своєрідні стійкі риси психології українства, його моральні якості та духовні ідеали. І у цьому сенсі мистецька освіта найповніше відповідає завданням Національної доктрини розвитку освіти, яка визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію і основні напрями розвитку освіти у першій чверті ХХІ століття. Так, у її третій частині («Національний характер освіти і національне виховання») чітко зазначено, що «освіта має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності», а «національне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань...» [5, 30 - 31].

У мистецтві зберігаються живодайні традиції національної культури, унікальність світобачення та світовідчуття певного народу, але в той же час мистецтво, якщо воно художньо правдиве, не може замкнутися тільки у національному, воно завжди звернуте до загальнолюдських духовних вимірів. Художня мова мистецтва, живлячись життєдайною силою і глибиною національних духовних джерел, водночас стає надбанням загальнолюдської культури і духовності. Завжди залишаючись індивідуально-національною, вона є носієм загальнолюдського змісту.

Цей зміст знаходить своє предметне втілення у творі мистецтва, що створюється не лише для відображення у художньому образі внутрішнього світу художника, але значно більшою мірою з тим, щоб за допомогою цього образу піднести певну форму життя до рівня загальної цінності, цінності духовного гатунку. Отже, художній твір поєднує унікально-особистісний досвід митця з досвідом людства, піднімаючи індивідуальний досвід до того ступеня узагальнення, коли він постає вираженням соціального досвіду.

На всіх рівнях свого здійснення унікально-особистісне самовираження художника наповнене соціальним змістом. І у цьому відношенні «справжня стихія живого мистецтва є буття соціальне...» [4, 8]. Але поворотним стрижнем, спрямовуючим вектором цього соціального буття завжди залишається індивідуальне начало, елемент «авторства», що міститься в особистісному духовному досвіді митця. «І епоха може відбитися» у цьому досвіді «як у якомусь магічному дзеркалі, що відображує її душу» [1, 37]. «Дзеркало» ж повинно бути чистим і неупередженим, а це можливо лише тоді, коли чутлива душа художника не просто бринить струнами духу епохи, а чує у цьому звучанні шляхетні звуки духовності як онтологічного осереддя людини з його вічними цінностями добра й віри, надії і любові.

Зрозуміло, що мистецтво є невід'ємною складовою становлення духовно розвиненої особистості, а відтак повинно бути важливим предметом її навчання і виховання вже з раннього дитинства. Залучення до художньої культури значно розширює духовні обрії людини, узагальнює ієрархію її цінностей та смислів, гармонізує внутрішній світ.

У цьому відношенні універсальна природа мистецтва надає значні можливості. Як своєрідна "філософія серця", що поєднує мудрість розуму та мудрість серця силою уяви, фантазії художника, мистецтво найвищою мірою здатне не лише сприяти пробудженню та поглибленню людських почуттів, а й спонукає працювати думку, формує моральні принципи, розширює світогляд, укріплює ідейні позиції, породжує ідеали. Тобто за допомогою мистецтва людина не тільки пізнає навколишню дійсність, а, насамперед, формує себе як всебічно розвинену духовну особистість, що є важливим кроком на шляху до духовності як вираження «теоретико-пізнавальної, художньо-творчої та морально-аксіологічної активності людини» (Н. Хамітов).

У цій триєдності художньо-творча активність займає особливе місце, адже завдяки художньому універсалізму здатна поєднувати і теоретико-пізнавальну, і морально-аксіологічну діяльність особистості. Це стає можливим тому, що у художньому досвіді об'єктивне й суб'єктивне, несвідоме й свідоме, чуттєво-інтуїтивне і осягнуте розумом нерозривні, неподільні і постають у взаємопроникненні.

Отже, художня творча діяльність є невід'ємною і дуже важливою складовою мистецької освіти. Її важливість полягає, насамперед, в тому, що художня діяльність найвищою мірою відповідає змісту діалектичної категорії творчості, яка передбачає змінення об'єкта та самозмінення, саморозвиток суб'єкта як взаємопов'язані сторони єдиного культурного процесу.

Здобутком творчості, її предметним результатом тут є мистецтво. Щоб стати надбанням соціокультурного універсуму, потенціал художньої діяльності повинний втілитися у реально існуюче багатство культури – твори мистецтва. Проте, не тільки та діяльність, яка завершується конкретним, очевидним результатом, може бути названа творчою. І на цю обставину слід звернути особливу увагу викладачам мистецьких дисциплін.

Як "ціннісно-процесуальний феномен" (А. С. Канарський) творчість є цінністю як процес, незалежно від матеріально вираженого результату останнього. Адже не завжди творчі здібності та творча діяльність фіксуються предметно, результатом творчості може виступати і власний духовний розвиток особистості – збагачення її внутрішнього світу, удосконалення її задатків, здібностей, обдарувань, здатності до спілкування, тобто усе, що детермінує подальшу творчу активність самої особистості та підвищує її значущість для себе та для інших.

Таким чином, художня творчість охоплює всю сферу суб'єкт-об'єктних та суб'єкт-суб'єктних відносин, виступаючи тим самим найадекватнішим способом існування людини і відображаючи специфічне відношення "творча особистість – національно-культурний універсум", де етнокреативний фактор соціального буття є найближчим, безпосереднім аспектом її самотворення й творення культурного світу – національним "апріорі культури" як індивідуальним витоків її поліваріантності.

Оскільки джерелом творчості є особистість, то головним принципом формування художньо-творчого досвіду нації постає самодіяльність особистості, що створює себе та вибудовує особистісну культуру в безперервному творчому акті самоздійснення.

При цьому сутність, зміст, сенс існування в суспільстві художньої діяльності характеризує саме те, що розвиток творчих сил людини є у ній самоціллю. У цьому найповніше проявляються її творчі потенції та притаманні їй можливості брати участь не тільки у пізнанні, але й у перетворенні дійсності. Мистецтво є засобом власного розвитку людини, бо у процесі художньої діяльності вона одночасно формує щось нове у собі, і насамперед, - здатність творити. Творча діяльність в мистецтві постає тому як самодіяльність, самозмінення, саморозвиток людини.

У підсумку можна виділити принаймні два основоположних принципи, завдяки яким мистецька освіта набуває пріоритетного значення у процесі духовного відродження України і виховання духовності: художній універсалізм і спрямованість на творчий саморозвиток. Художній універсалізм гармонізує внутрішній світ людини, розширює межі її духовного збагачення, а спрямованість на творчий саморозвиток формує самодостатню, здатну до самовиховання і самоздійснення особистість, що найповніше відповідає сучасним вимогам особистісно орієнтованого навчання і виховання.

Відтак, саме мистецька освіта здатна забезпечити виконання духовно-творчої функції педагогіки в сучасному вітчизняному суспільстві та найповніше сприяти прискоренню процесу духовного відродження, «опритомнення» України та її повноцінного, рівноправного входження у європейське та світове співтовариство, включаючи і Болонський освітянський простір. При всій важливості матеріальних здобутків, удосконалення техніки й технології, інформаційного озброєння

головною умовою такого входження є самодостатність і велич духу людини і нації - українця і українства, адже, як сказав ще Г. Сковорода, “плоть нічтоже, дух животворить...”

Отже, першочергової уваги науковців потребує сьогодні обґрунтування, систематизація і впровадження у навчально-виховний процес художньо-педагогічних інноваційних технологій, здатних найефективніше забезпечити мистецькі програми сучасної вітчизняної освіти.

Література

1. **Банфи А.** О жизни искусства // Философия искусства. – М.: Искусство, 1989. – С. 36 – 40.
2. **Даренський В.** «Мова» мистецтва як феномен екзистенційного діалогу // Людинознавчі студії: Зб. наук. праць ДДПУ. Філософія. – Дрогобич: Вимір, 2005. – С. 54 – 63.
3. **Искусство в мире духовной культуры** / Шудря Е.П., Шинкарук В.И., Новикова Л.И. и др. - К.: Наукова думка, 1985. – 240 с.
4. **Лосев А.Ф.** Диалектика художественной формы // Форма – Стиль – Выражение. – М.: Мысль, 1995. – С. 321 – 404.
5. **Національна доктрина розвитку освіти** // Книга вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу: Довідково-методичне видання / Упоряд. М. С. Демчишин, О. В. Гайдамака. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – С. 28 – 42.

УДК 159.947.5 - 057.87:784

Сіненко О.О.

МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ СТУДЕНТСЬКОГО ХОРОВОГО АМАТОРСТВА

В статтє анализируются возможности плодотворного использования студенческой молодежи свободного времени, рассмотрены мотивы ее участия в деятельности любительского хорового коллектива.

Ключевые слова: студенческая молодежь, хоровой коллектив, мотивация, музыкальный интерес.

У сучасному українському суспільстві здійснюються глибокі соціальні перетворення, які призводять до важливих змін у свідомості молоді. Попередні цінності, пов'язані з моно ідеологією, перестали впливати на духовність, світоглядні позиції особистості, на її життєдіяльність. У зв'язку з цим актуальною стає проблема використання молоддю вільного часу, виявляючись своєрідним індикатором дозвіллевої культури студентства, де коло їхніх інтересів, устремлінь, бажань має можливість втілюватися у різних видах і формах організованої дозвіллевої діяльності й більш повно реалізовувати себе у соціально-культурній творчості, специфічними ознаками якої є не регламентованість, добровільність та демократичність.

На основі аналізу наукових джерел можна зробити висновок, що мотивація особи розглядається вченими у межах діяльнісного підходу. Виходячи з положень про сумісний характер діяльності людини, її потреб, відповідно тлумачиться і зміст мотивів та цілей конкретної діяльності. Так, С.Л.Рубінштейн, О.М.Леонтьєв, С.О.Юсіфян, В.А.Петровський вказують, що мотив як усвідомлена спонукка конкретної дії виникає зі ставлення особи до ситуації, обставин, умов, завдань, цілей, перспектив, тобто до тієї діяльності, яка приваблює і має особистісний сенс.

Метою статті є виявлення ставлення студентів до музичного мистецтва; аналіз мотивів їхньої участі у діяльності аматорського хорового колективу.

Останнім часом хорове аматорство починає поступово й інтенсивно приваблювати студентську молодь, орієнтуючи її на підвищення „особистого професійного статусу”, на задоволення престижних потреб, тобто бути більш освіченою, інтелектуально розвиненою, духовно збагаченою, людиною з яскраво вираженим „Я”. Студенти мають наміри сформувати колективну „Я-концепцію” як у професійній, так і в особистісній сферах, оскільки, художня аматорська діяльність надає можливість „реалізувати себе не уявно, а реально”. Це стимулює молодь до творчого пошуку, до продуктивної самоосвіти й самовиховання, „підвищуючи особисту майстерність у конкретному напрямі діяльності”, „одночасно перетворюючи сферу вільного часу на додатковий простір самореалізації”.

Ставлення студентів до музичного мистецтва співвідноситься з реаліями їхнього життя з усіма його проблемами, де спілкування з мистецтвом музики у різних видах і формах виступає об'єктивною потребою, тобто іде соціальний запит, замовлення особистості, що має бажання й спрямована на